

Швец Л.А., студ.,
Института филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ПЕРЕВОД ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ КИНОТЕКСТЕ

Исследование посвящено рассмотрению основных проблем передачи фразеологизмов в кинотексте, раскрытию специфики их перевода и влиянию этого на конечный результат. В статье кратко изложено приемы перевода английских фразеологизмов, которые сопровождаются примерами с телесериала "Теория большого взрыва".

Ключевые слова: киноперевод, кинотекст, эквивалент, фразеологизм, диалог.

Shvets L., stud.,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

TRANSLATION OF IDIOMS IN ENGLISH FILM TEXT

The research focuses on studying the major problems of translating idioms in film text and on specifics of translation and its influence on the result. The article deals with the methods of translating English idioms and gives the examples from TV series "The Big Bang Theory".

Key words: film translation, film text, equivalent, idiom, dialogue.

УДК: 81'255=111=162.2

Шевцова О.В., асп.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ КОНВЕНЦІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена дослідженню перекладу англійських граматичних категорій конвенцій українською мовою та опису їх перекладацьких граматичних трансформацій.

Ключові слова: трансформація, синтаксичне уподібнення, членування, об'єднання, граматичні заміни.

Переклад граматичних категорій конвенцій становить окремий проблематичний аспект на шляху до досягнення еквівалентності. Значні граматичні відмінності спричинені передусім особливостями граматичної будови англійської та української мов,

адже українська мова є синтетичною, а англійська – аналітичною мовою, тобто, в українській мові слова в реченні поєднуються за допомогою флексій, тоді як в англійській мові – за допомогою службових частин мови [Левицький 2007, 15].

Нерідко категорія граматична тісно пов'язана з категорією лексичною, і спосіб передачі в перекладі граматичних форм і конструкцій залежить певною мірою від їх лексичного наповнення. Однак існують деякі закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій англійських текстів конвенцій та їх українського перекладу. КАРАБАН Скрупульозне дослідження таких співвідношень і трансформацій є необхідним для досягнення еквівалентності в перекладах документів даного типу.

Варто наголосити, що граматичний буквализм при перекладі призводить не тільки до порушення норм мови перекладу, а й до різних викривлень у передачі смислу оригіналу. КАРАБАН У тексті конвенцій можна виявити одиниці, для яких у мові перекладу немає прямих відповідників. Однак в цьому випадку наявність безеквівалентної одиниці не є перешкодою для встановлення відношень еквівалентності між висловлюванням в оригіналі та в перекладі. Воно здійснюється трьома основними способами: 1) нульовий переклад, тобто відмова від передачі граматичної одиниці через її надлишковість, тобто її опущення у перекладі (*right to be informed* – *право на інформацію*); 2) приближений переклад, який полягає у використанні в перекладі граматичної одиниці мови перекладу, яка частково відповідає безеквівалентній граматичній одиниці вихідної мови в наявному контексті (*bringing the matter before a judicial authority* – *передача справи до судового органу*); трансформаційний переклад, який полягає у передачі значення безеквівалентної одиниці за допомогою однієї з граматичних трансформацій. [Комиссаров 2004, 89]

"Під граматичною перекладацькою трансформацією розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі". [Карабан 2004, 15] До найбільш поширених граматичних трансформацій належать:

1. Синтаксичне уподібнення або дослівний переклад: *Nothing in this Convention shall prevent Parties from applying rules more favourable to the promotion and the exercise of children's rights* – *Ніщо у цій Конвенції не перешкоджає Сторонам застосовувати більш сприятливі правила для підтримки та здійснення прав дітей*;

2. Членування речення: *In proceedings affecting a child the judicial authority shall act speedily to avoid any unnecessary delay and procedures shall be available to ensure that its decisions are rapidly enforced.* – У справах, які стосуються дитини, судовий орган діє швидко, уникаючи будь-яких невиправданих зволікань. Швидко виконання його рішень мають забезпечувати наявні процедури;

3. Об'єднання речень: *Any declaration made under the two preceding paragraphs, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months.* – Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може бути відкликана стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря, яке набирає чинності в перший день місяця по закінченню трьохмісячного періоду.

4. Граматичні заміни форми слова, частини мови чи члена речення. КРІМ ПРИКЛАДІВ: Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с. ЦИТ. ЗА: Нікітенко Крістіна Володимирівна Основні способи перекладу цитати як одного з засобів вираження інтертекстуальності (на матеріалі текстів публіцистичного стилю соціального спрямування). http://sconference.org/publ/nauchno_prakticheskie_konferencii_filologicheskie_nauki/perevodovedenie/11-1-0-994

Найпоширенішими граматичними трансформаціями при перекладі конвенцій Ради Європи та ООН є граматичні заміни. Розглянемо детально кожну з них. У підрядних реченнях часу та умови форми Present Indefinite, Present Continuous, які зазвичай перекладаються формою майбутнього часу дієслова-присудка, при перекладі конвенцій перекладаються дієсловами-присудками теперішнього часу, наприклад:

If a request for confiscation concerns a specific item of property, the Parties may agree that the requested Party may enforce the confiscation in the form of a requirement to pay a sum of money corresponding to the value of the property.
– Якщо клопотання про конфіскацію стосується конкретного предмета власності, Сторони можуть дійти згоди про те, що запитувана Сторона може застосувати конфіскацію у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості власності.

Або:

If a request does not comply with the provisions of this chapter or the information supplied is not sufficient to enable the requested Party to deal with the request, that Party may ask a requesting Party to amend the request or to complete it with additional information. – Коли прохання не відповідає положенням цієї глави або надана інформація є недостатньою для розгляду прохання запитуваною Стороною, ця Сторона має право вимагати від запитуючої Сторони виправлення прохання або надання їй додаткової інформації.

Для передачі минулих подій часто застосовується Present Perfect – *have agreed* – *погодилися*, *has already formed the subject* – *вже була темою*. Простежимо це на прикладі таких речень:

Nothing in this Convention shall be interpreted as imposing an obligation to extradite if the requested State has substantial grounds for believing that the request for extradition for an offence mentioned in Article 1 or Article 2 has been made for the purpose of prosecuting or punishing a person on account of his race, religion, nationality or political opinion, or that that person's position may be prejudiced for any of those reasons. – Ніщо у цій Конвенції не тлумачиться як таке, що покладає зобов'язання видавати правопорушника, якщо запитувана Сторона має достатньо підстав вважати, що запит про видачу правопорушника за вчинення правопорушення, згаданого у статті 1 або 2, був зроблений з метою кримінального переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національної приналежності чи політичних переконань або що становище такої особи може бути зашкоджене з будь-якої з цих причини.

Ми не погоджуємося з офіційним перекладом останньої частини цього речення *person's position may be prejudiced* – *становище такої особи може бути зашкоджене*, адже форми пасивного стану дієслова-присудка перекладаються переважно формою активного стану дієслова-присудка іноді з певними синтаксичними трансформаціями, зокрема, з перетворенням додатку англійського речення у підмет українського речення, коли агент дії, позначеної присудком, виражений у додатку, наприклад: **КАРАБАН**

An intervention in the health field may only be carried out after the person concerned has given free and informed consent to it. This person shall beforehand be given appropriate information as to the purpose and nature of the intervention as well as on its consequences and risks.

– Будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи. Такій особі заздалегідь надається відповідна інформація про мету і характер втручання, а також про його наслідки та ризики.

Англійська форма майбутнього часу shall + verb, яка є характерною для англійських текстів конвенцій, в українському перекладі відображається дієсловом теперішнього часу, така структура носить зобов'язуючий характер, наприклад:

On the express request of the requesting Party the requested Party shall state the date and place of execution of the letters rogatory. – Запитувана Сторона, на ясно висловлене прохання запитуючої Сторони, повідомляє їй дату і місце виконання судового доручення.

Або:

Each State Party shall ensure that decisions relating to the acquisition, retention, loss, recovery or certification of its nationality be open to an administrative or judicial review in conformity with its internal law. – Кожна держава-учасниця забезпечує, щоб рішення стосовно набуття, збереження, втрати, поновлення чи засвідчення її громадянства могли переглядатися в адміністративному чи судовому порядку відповідно до її внутрішньодержавного права.

Більшість форм непрямих способів мають в англійській мові переважно подібні значення і тому перекладаються формою умовного способу:

An international convention on special missions would complement – Міжнародна конвенція про міжнародні представництва могла б доповнити;

Герундіальні форми, які часто зустрічаються у конвенціях, при перекладі українською мовою відтворюються по-різному. У функції обставини вони можуть перетворюватися на дієприслівники доконаного або недоконаного виду: *recalling* – відзначаючи, *having in mind* – беручи до уваги, *considering* – враховуючи, *believing* – вважаючи, *realizing* – усвідомлюючи, *affirming* – підтверджуючи.

Прийменниково-герундіальні звороти можуть також перекладатися підрядними обставинними реченнями, де відповідником герундія виступає особова форма дієслова-присудка [Корунець 2000, 301]:

None of the provisions of this Convention shall be interpreted as limiting or otherwise affecting the possibility for a Party to grant a wider measure of protection with regard to the application of biology and medicine than is stipulated in this Convention. – Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитися як таке, що обмежує чи в інший спосіб зашкоджує можливості Сторони надавати щодо застосування біології та медицини більш широкий захист, ніж захист, який передбачається цією Конвенцією.

Герундіальний зворот з прийменником *without* перекладається дієприслівниковим зворотом, якому передує заперечувальна частка "не":

Without violating basic principles – Без порушення основних засад.

Звороти з перфектним герундієм можуть вводитися прийменниками *after*, *on* тощо і в такому разі перекладаються дієприслівниковими зворотами або підрядними обставинними реченнями, які вводяться відповідними сполучними словами [Карабан 2004, 138]:

The European Court of Human Rights may give, without direct reference to any specific proceedings pending in a court, advisory opinions on legal questions concerning the interpretation of the present Convention at the request of the Government of a Party, after having informed the other Parties. – Європейський суд з прав людини, не посилаючись безпосередньо на жодну конкретну справу, що розглядається тим чи іншим судом, може надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення цієї Конвенції, на прохання уряду однієї зі Сторін після надання інформації про це іншим сторонам. Такий варіант перекладу ми спостерігаємо в офіційному перекладі. На нашу думку, враховуючи те, що у вищевказаному прикладі вжито перфектний герундій та з метою передати стилістичне маркування адекватним перекладом буде: після того, як була надана інформація.

Крім того, герундій може перекладатися дієприкметниковою формою: *increasing number of cases – зростаюча кількість справ.*

Для досягнення еквівалентності в перекладі граматичних категорій конвенцій, якщо форма *-ing* виконує функцію підмета, то українською мовою вона перекладається іменником, міститься переважно на початку речення і досить часто супроводжується залежними від неї словами (зокрема, іменниками-додатками до нього) [Корунець 2000, 296]:

The taking or attempted taking of the life of a Head of State or a member of his family shall not be deemed to be a political offence for the purposes of this Convention. – Для цілей цієї Конвенції вбивство або замах не вбивство глави держави або члена його сім'ї не вважається політичним правопорушенням.

Герундій в текстах конвенцій, який виступає у функції додатка, українською мовою перекладається прийменниково-іменниковим словосполученням, наприклад:

The central authority in the State addressed shall take or cause to be taken without delay all steps which it considers to be appropriate, if necessary by instituting proceedings before its competent authorities. – Центральний орган опіки запитуваної держави без зволікань вживає чи забезпечує вжиття всіх, на його думку, відповідних заходів, якщо необхідно шляхом порушення судового розгляду в компетентних органах.

Неозначеною формою дієслова, простежимо це на такому прикладі:

Desirous of making suitable provision to enable the custody of children which has been arbitrarily interrupted to be restored. – Бажаючи запровадити відповідні положення, які дозволяють поновлювати опіку над дітьми у випадках її свавільного припинення.

Особовою формою дієслова у складі підрядного речення:

The central authority receiving the application may refuse to intervene where it is manifestly clear that the conditions laid down by this Convention are not satisfied. – Центральний орган опіки, який отримує заяву, може відмовитися виконувати свої обов'язки у випадках, коли ясно зрозуміло, що умови, викладені у цій Конвенції, не задовольняються.

Крім того, форми на -ing при перекладі з англійської мови українською можуть перетворюватися на прикметники. Простежимо це на такому прикладі:

Considering that for the attainment of this aim a well-functioning system of international cooperation must also be established. – Вважаючи, що для досягнення цієї мети обов'язково необхідно також створити життєздатну систему міжнародного співробітництва.

Іншою граматичною категорією, яка становить труднощі для досягнення еквівалентності в перекладі конвенцій з англійської мови українською, є інфінітив.

У переважній більшості випадків інфінітив, вжитий у текстах конвенцій, не виконує функцію підмета.

У функції обставини інфінітивна конструкція в українському перекладі перетворюється на підрядне речення мети: [Карабан 2004, 124]

In order to monitor scientific developments, the present Convention shall be examined within the Committee no later than five years from its entry into force and thereafter at such intervals as the Committee may determine. – З метою відстежити наукові досягнення ця Конвенція розглядається у Комітеті не пізніше ніж через п'ять років від дати набрання нею чинності, а у подальшому – через такі проміжки часу, які Комітет може визначити.

При перекладі конвенцій у функції додатка інфінітив перекладається звичайно неозначеною формою дієслова:

Each Party shall adopt such legislative and other measures as may be necessary to enable it to confiscate instrumentalities and proceeds or property the value of which corresponds to such proceeds – Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення її спроможності конфісковувати засоби і доходи або власність, вартість якої відповідає таким доходам.

Або іменником:

Варто відзначити, що при перекладі конвенцій інфінітив може перекладатися частиною складеного іменного присудка, наприклад:

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members – Враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами.

Інфінітив, який входить до складеного дієслівного присудка при перекладі конвенцій з англійської мови українською перекладається неозначеною формою дієслова:

The sentencing State shall ensure that the person required to give consent to the transfer in accordance with Article 3.1.d. does so voluntarily and with full knowledge of the legal consequences thereof. – Держава винесення вироку забезпечує, щоб особа, яка повинна дати згоду на передачу відповідно до статті 3.1.d, робила це добровільно і з повним розумінням правових наслідків такої згоди.

Ми простежили, що інфінітив, який виконує функцію означення, перекладається українською мовою неозначеною формою дієслова:

Any person shall be enabled to establish the existence of an automated personal data file, its main purposes, as well as the identity

and habitual residence or principal place of business of the controller of the file, to obtain at reasonable intervals and without excessive delay or expense confirmation of whether personal data relating to him are stored in the automated data file as well as communication to him of such data in an intelligible form. – Будь-якій особі має бути надана можливість встановлювати існування файлу даних особистого характеру для автоматизованої обробки, його головні цілі, а також особистість та постійне помешкання чи місце знаходження головної штаб-квартири контролера файлу, отримувати через розумні проміжки часу та без надмірної затримки або витрат підтвердження або спростування зберігання даних особистого характеру, що її стосуються, у файлі даних для автоматизованої обробки, а також отримувати такі дані у доступній для розуміння формі.

Останньою ми розглядаємо категорію артикаля та його значення для досягнення еквівалентного перекладу конвенцій з англійської мови українською.

Варто зазначити, що здебільшого неозначений артикаль, який виконує суто граматичну функцію, не перекладається, наприклад:

Any State may, at any time, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, define, as far as it is concerned, the term "national" for the purposes of this Convention. – Для цілей цієї Конвенції будь-яка держава у будь-який час може у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи визначити, у тому, що стосується, термін "громадянин".

При наявності додаткового смислового навантаження, артикаль, вжитий в англійському тексті конвенцій перекладається таким чином:

- Числівником

A person sentenced in the territory of a Party may be transferred to the territory of another Party, in accordance with the provisions of this Convention, in order to serve the sentence imposed on him. – Особу, засуджену на території однієї Сторони, може бути передано на територію іншої Сторони, відповідно до положень цієї Конвенції, для відбування призначеного їй покарання.

- Неозначеними займенниками:

A sentenced person to whom this Convention may apply shall be informed by the sentencing State of the substance of this Convention. – Держава винесення вироку інформує будь-яку засуджену особу, до якої може застосовуватися ця Конвенція, про зміст цієї Конвенції.

- Вказівними займенниками:

In exceptional cases, Parties may agree to a transfer even if the time to be served by the sentenced person is less than that specified in paragraph 1.c. – У виняткових випадках Сторони можуть погодитися на таку передачу засудженої особи, навіть якщо засудженій особі залишилося відбувати покарання протягом меншого часу, ніж визначено у пункті 1.c.

Як і неозначений артикль, означений артикль здебільшого безпосередньо не перекладається, оскільки має суто структурно-граматичну функцію: *Convention on the Transfer of Sentenced Persons – Конвенція про передачу засуджених осіб*. Коли він відображає певну конотацію, то в українському перекладі текстів конвенцій відтворюється такими способами: [Корунець 2000, 214]

Займенниками "цей", "такий":

Where the acquisition of nationality is subject to the loss of a foreign nationality, the provisions of Article 16 of the Convention shall apply. – Якщо набуття громадянства зумовлюється втратою громадянства іншої держави, застосовується положення статті 16 цієї Конвенції.

Займенником "всі", наприклад:

The retention of the nationalities mentioned in paragraph 1 is subject to the relevant provisions of Article 7 of the Convention. – Збереження всіх громадянств, зазначених у пункті 1, регулюється відповідними положеннями статті 7 цієї Конвенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Карaban В. І.* Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – В.: Нова книга, 2004. – 576 с.
2. *Комиссаров В. Н.* Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС. – 2004. – 424 с.
3. *Корунець І. В.* Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – В.: Нова книга, 2000 – 448 с.
4. *Левицький А. Е.* Порівняльна граматики англійської та української мов. – К.: Освіта України, 2007. – 136 с.
5. *Сдобников В.В., Петрова О. В.* Теория перевода: (ученик для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков) / В.В. Сдобников, О. В. Петрова. – М.: АСТ: Восток-Запад; Владимир: ВКТ, 2008. – 448 с.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13

Шевцова А.В., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

**Эквивалентность в переводе с английского
грамматических категорий конвенций на украинский язык**

Статья посвящена исследованию перевода английских грамматических категорий конвенций на украинский язык и описанию переводческих грамматических трансформаций.

Ключевые слова: трансформация, синтаксическое уподобление, членение, объединение, грамматические замены.

Shevtsova O., PhD.
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

**EQUIVALENCE IN TRANSLATION OF THE ENGLISH
GRAMMAR CATEGORIES OF CONVENTIONS INTO
UKRAINIAN**

The article deals with the study of translation of the English grammar categories of conventions into Ukrainian and depiction of the translation grammatical transformations.

Key words: transformation, syntactic assimilation, splitting, uniting, grammar replacements.

УДК 81-112

Шевченко О., здобувач,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ОСОБЛИВОСТІ ДЕСКРИПЦІЇ ДІЄСЛОВА
ЯК ЧАСТИНИ МОВИ
В ІРАНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ ХІХ-ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті розглядається процес формування поглядів на дієслово як частину мови в іранській лінгвістиці ХІХ-ХХ ст. ХІХ століття характеризується догматичним і ненауковим підходом до вивчення граматики перської мови, яке відбувалось за багатовіковою традицією на основі більш розробленої арабської граматики, що було непорушною догмою для більшості лінгвістів того часу. Наукові праці, що створювалися упродовж цього століття віддзеркалювали лише лінгвістичні погляди іранських вчених попередніх століть.